

HET WETTELIJK STELSEL — BATEN VAN HET EIGEN EN VAN HET GEMEENSCHAPPELIJK VERMOGEN, WEDERBELEGGING EN BEWIJSVOERING

door

R. DILLEMANS

Gewoon hoogleraar aan de Katholieke Universiteit Leuven

HOOFDSTUK I

INLEIDING

1. Het *probleem* waarvoor de wetgever zich gesteld zag, was de keuze tussen de in deze materie steeds terugkerende idealen: dat van de zelfstandigheid en gelijkberechtiging enerzijds, dat van de associatie van belangen en solidariteit van verplichtingen anderzijds.

2. *Hij koos voor beide*, maar het was nu duidelijk dat het eerste ideaal prioritair diende verwezenlijkt. Nadat al in de voorbije dertig jaar zowat alle stelsels in het Parlement zijn voorgesteld geworden, meende hij toch nog aan het tweede objectief te moeten houden door opnieuw voor een stelsel van gemeenschap te opteren, maar nu beperkter dan voorheen, nl. tot de aanwinsten.

De combinatie van de twee doelstellingen is dan te vinden in de artikelen die het bestuur van die gemeenschap regelen (waarover elders).

Hij opteerde voor het behoud van een „gemeenschappelijk vermogen”, op grond van de traditie van bij ons, en om de associatie van belangen tussen de echtgenoten te bevorderen (de echtgenote zonder eigen inkomsten!).

Het heet een „gemeenschap van aanwinsten” te zijn. Hoewel „het beste stelsel voor iedereen” niet bestaat — omdat „iedereen” niet bestaat —, lijkt de keuze toch vrij evenwichtig te zijn: het huwelijk heeft tot gevolg dat alle goederen die werden verdiend tijdens het huwelijk aan de twee echtgenoten samen toebehoren; maar anderzijds heeft het toch weer niet tot gevolg dat de „familiegoederen” van elk van de partners daarom ook zouden moeten verenigd worden.

Een „gemeenschap van aanwinsten”; maar men zou evengoed kunnen spreken van een „scheiding van goederen met gemeenschap van aanwinsten”, want waar er elementen zijn die pleiten voor de eerste kwalifikatie,

zoals het vermoeden van gemeenschappelijk zijn, waarover verder meer, zijn er ook belangrijke elementen die pleiten voor de tweede, zoals bv. het feit dat voortaan elk der echtgenoten zijn eigen inkomsten zelf int en zijn eigen goederen beheert.

3. Er dient gewezen op de nieuwe *terminologie* die wordt aangewend: voortaan is er niet meer sprake van eigen goederen of „de gemeenschap”, maar van het „eigen vermogen” en het „gemeenschappelijk vermogen”, die telkens kunnen opgedeeld worden in „baten” en „lasten”.

Voor het eerst staan wij nu echt voor *drie* vermogens: het vermogen van de man, van de vrouw en van de gemeenschap.

In het vorig stelsel waren er in beginsel ook wel drie vermogens, maar in feite waren het vermogen van de man en dat van de gemeenschap sterk met elkaar vermengd, zeker ten aanzien van de schuldeisers: alle schuldvorderingen van de man konden ook op de gemeenschap worden verhaald. Dit is nu helemaal niet meer het geval: de drie vermogens zijn goed van elkaar onderscheiden.

4. Het *belang* van het onderscheid tussen eigen en gemeenschappelijk vermogen is in de nieuwe wet enigszins verminderd. Inderdaad, het valt zeer spoedig op dat, door de bezorgdheid van de wetgever voor de gelijkberechtiging van en de solidariteit tussen de echtgenoten, de regelen inzake de rechten van de schuldeisers en inzake het bestuur, het statuut van eigen of gemeenschappelijke goederen overheersen.

5. Het vroeger vermoeden ten voordele van de gemeenschap blijft, dit wil dus zeggen dat het bewijs van het eigen karakter moet geleverd worden. Alle goederen die elk bezit vóór het huwelijk (niet het huwelijkscontract) en later door erfenis, schenking of testament ontvangt, blijven eigen. De inkomsten uit arbeid en van de persoonlijke goederen tijdens het huwelijk vallen in gemeenschap, alsmede al wat onder bezwarende titel verworven wordt.

Dat is de hoofdregel.

Maar de opdeling eigen-gemeenschappelijk wordt wel verrijnd en nu worden een aantal aangewezen nuances die de notariële praktijk aanvaardde of onvermijdelijkheden die de rechtspraak erkende, in de wet opgenomen. Dat is wel het voordeel van 175 jaar te wachten met de aanpassing van een wet: men doet ondertussen wat ervaring op...

Naast de goederen van vóór het huwelijk en deze tijdens het stelsel om niet verkregen, die dus eigen zijn omwille van hun herkomst, vermeldt de wet nog een aantal goederen, die omwille van hun aard eigen zijn.

Aldus de accessoria van de eigen goederen.

Aldus ook de sterk aan de persoon verbonden goederen, waaronder de intellectuele rechten en het recht op vergoeding uit ongeval, en sociale voorzieningen in het algemeen, die dus de vermindering van arbeidsbekwaamheid of persoonsintegriteit vergoeden, voorheen door de rechtspraak al in die zin oplost; eveneens de „gereedschappen en werktuigen” die dienen tot het uitoefenen van een beroep en de persoonlijke verzekering.

Naast deze laatste, blijven de twee andere evidente uitzonderingen van vroeger bestaan: de vrije bepaling door de schenker van het lot van de geschonken goederen en de zakelijke subrogatie.

Nu wordt deze laatste theorie van de rechtsleer als dusdanig in de wet opgenomen, in haar twee toepassingen: de rechtstreekse zaakvervanging of ruiling en de wederbelegging. Men zou beter gewoon nu van „belegging” spreken: het volstaat dat het aangekochte goed met eigen middelen, nu ook mogelijks gelden, wordt betaald.

HOOFDSTUK 2

BATEN VAN DE EIGEN VERMOGENS

1. GOEDEREN VAN VÓÓR HET HUWELIJK

6. In het vroeger wettelijk stelsel waren alleen de onroerende goederen van vóór het huwelijk eigen. Thans is het economisch irrelevant geworden onderscheid tussen onroerende en roerende goederen weggewerkt en, zoals voorheen in gemeenschap van aanwinsten, zijn nu alle goederen die een echtgenoot bezit op de dag van het huwelijk (niet op die van het huwelijkscontract) eigen.

Wettelijk bezit vóór het huwelijk volstaat m.i., indien de hoedanigheid van de eigenaar eerst tijdens het huwelijk door verjaring wordt verkregen.

Voldoende is, dat het eigendomsrecht verkregen is vóór het huwelijk: aldus wordt niet vereist dat het onroerend goed reeds afgegeven werd vóór het huwelijk. Bij verkrijging onder een opschortende voorwaarde wordt niet vereist dat de vervulling van de voorwaarde vóór het huwelijk is geschied (terugwerkend gevolg). Indien het goed terugverkregen wordt, door een rechtsvordering die terugwerkende gevolgen heeft (rechtsvordering tot nietigheid; tot vernietiging wegens benadeling; tot ontbinding wegens niet-betaling; tot herroeping wegens niet vervulling van de lasten) bevindt het terug verkregen goed zich in het patrimonium van de betrok-

ken echtgenoot, krachtens zijn vroegere titel van verkrijging, die bestond vóór het thans nietig, nietigverklaard, herroepen of ontbonden contract. Ook schuldvorderingen van vóór het huwelijk zijn eigen, zelfs wanneer zij tijdens het huwelijk worden ingevorderd. Hun dagtekening van vóór het huwelijk moet evenwel vaststaan.

Het goed dat een der echtgenoten door schenking in het huwelijkscontract verkrijgt, blijft natuurlijk eigen. Quid als een goed bij huwelijkscontract aan beiden, gezamenlijk, werd geschonken in het huwelijkscontract? Normaliter behoort het dan aan elk der echtgenoten, eens gehuwd, persoonlijk voor de helft. Gezien de strekking van het huwelijkscontract „*si nuptiae sequantur*”, zou men nochtans artikel 1405, 3 anticipatief moeten kunnen toepassen en het goed in het gemeenschappelijk vermogen laten vallen. Ik vrees echter dat de wet zulks niet toelaat. Ik zie echter geen reden waarom niet zou kunnen worden bedongen dat het in gemeenschap moet vallen of waarom de aanstaande echtgenoten het niet meteen in gemeenschap zouden kunnen laten vallen.

2. GOEDEREN GEERFD, OF BIJ SCHENKING OF LEGAAT ONTVANGEN TIJDENS HET STELSEL: EIGEN TENZIJ...

7. Zij zijn eigen zoals in de vroegere gemeenschap van „aanwinsten”, waar deze laatste term altijd de verwervingen ten kosteloze titel uitsloot. Ook hier is alle onderscheid tussen roerende en onroerende goederen, dat vaak zo'n onbillijk onevenwicht kan scheppen, verdwenen.

Zij worden nog wel eens de „toekomstige” goederen genoemd.

Alle erfopvolging komt in aanmerking: de „anomale” (wettelijke terugkeer) zowel als de gewone.

Alle legaten en schenkingen zijn bedoeld, onverschillig de persoon van de gever, onverschillig hun vorm: rechtstreekse, onrechtstreekse, vermomde schenkingen(1).

Maar hier is de vroegere afwijkmogelijkheid gehandhaafd: men laat de schenker of testator meester over het lot van de goederen die hij schenkt, of liever over de persoon van de begiftigde. Doch nu kan de afwijking nog maar in één richting gebeuren: naar de gemeenschap toe (vroeger konden onroerende goederen gemeenschappelijk worden gemaakt en roerende eigen).

M.i. is, zoals vroeger, geen uitdrukkelijke verklaring vereist, wel een

(1) Zie Hoei, 23 april 1958, *J. Liège*, 1958-1959, 172; — vgl. Rb. Antwerpen, 12 maart 1970, *R.W.*, 1969-1970, 1797.

duidelijke aanwijzing volgend uit het geheel van de akte of uit de natuur van de geschonken goederen, of zelfs uit welbepaalde omstandigheden, waaruit de wil van de schenker kan afgeleid worden.

Zoals vroeger kan hier het probleem van de erfrechtelijke reserve (art. 913-930 B.W.) rijzen: nl. indien het geschonken goed geroepen is deel uit te maken van het voorbehouden gedeelte van de echtgenoot-begiftigde of -legataris in de nalatenschap van de schenker of testator, aangezien dit voorbehouden deel onaangetast aan de erfgenaam moet toekomen, zoals de wet het hem zou toekennen. Ik twijfel er dus niet aan dat de begiftigde erfgenaam inkorting of, beter, de toekenning als eigen goed kan eisen, voor zover dit goed zijn reserve uitmaakt.

Naast deze afwijkingsmogelijkheid die reeds vroeger bestond, regelt de wet nu uitdrukkelijk het geval van een schenking of legaat aan de twee echtgenoten samen; daarover was er voorheen discussie: deze goederen worden nu gemeenschappelijk verklaard, daar waar een bepaalde stelling voorheen aannam dat zij in onverdeeldheid tussen beide echtgenoten kwamen, zulks om de vrouw effectief het statuut van begiftigde met rechten over goederen te verlenen; gezien de nieuwe gelijke status van de gehuwde vrouw hoefde deze reserve zeker niet meer gemaakt (art. 1405, 3).

Anders dan bij de afwijkingsclausule vallen deze goederen automatisch in het gemeenschappelijk vermogen, zonder dat een verklaring nodig is.

Te noteren dat de schenking of het legaat aan één echtgenoot met beding dat het geschonken goed gemeenschappelijk zal zijn, voor hun aanvaarding de toestemming van de andere echtgenoot vereisen (zie art. 1418, 2 c): er kunnen immers schulden wegen daarop. Als het om een legaat gaat zal de aanvraag tot inbezitstelling (algemeen legataris met bezitsrecht) of afgifte (in de andere gevallen) dus door beiden moeten aangevraagd worden of goedgekeurd.

3. DE GOEDEREN AAN DE PERSOON VERBONDEN (ART. 1401)

8. Het gaat hier om goederen die omwille van hun sterk persoonlijke aard eigen blijven, en zulks zonder vergoeding. Reeds in het vroeger stelsel werden deze goederen en rechten door de rechter meestal persoonlijk verklaard, omdat het gewoon onzinnig (klederen), onmogelijk (recht van de auteurs) of onbillijk (recht op sociale vergoedingen) was ze in gemeenschap te laten vallen. Maar zulks was niet altijd aanvaard en veel interpretatieproblemen konden rijzen. Artikel 1401 heeft deze evidente oplossing uitgewerkt, de betrokken goederen niet definiërend, maar opsommend.

9. a) *De klederen en voorwerpen voor persoonlijk gebruik*

Hieronder komen zeker de goederen met een overwegende gevoelswaarde voor één der echtgenoten(2). Ook de juwelen, indien zij tenminste nog kunnen beschouwd als zijnde voor ... persoonlijk „gebruik”, dus niet als zij eerder tot belegging dienen. In de Voorbereidende Werken vinden we terzake het onvermijdelijk voorbeeld van ... de bontmantel.

Het is vaak het soort zaken dat in de welwillende notariële inventarissen „pro memore” wordt aangemerkt, omdat hun handelswaarde niet belangrijk heet te zijn, wat dan niet altijd blijkt uit de begerige houding van sommige erfgenamen.

10. b) *Het literaire, artistieke of industriële eigendomsrecht*

Hier dient een onderscheid gemaakt tussen enerzijds het hoog „moreel” recht van de auteurs, begrijpend o.m. het recht om te beslissen over uitgave, en welke uitgave, aanwending, enz., en, anderzijds, de pecuniaire gevolgen, eens het manuscript is gepubliceerd of het brevet uitgevoerd. Het tweede valt normaal in het gemeenschappelijk vermogen, als een aanwinst, het eerste niet. Als een boek tijdens het huwelijk wordt uitgegeven, blijft de inkomst een opbrengst voor beide echtgenoten, maar als de auteur, na echtscheiding b.v., een nieuwe uitgave brengt (waarover hij alleen beslist) en deze beschouwd kan worden als een nieuw werk, dan zal de opbrengst daarvan alleen hem toebehoren.

11. c) *Het recht op herstel van persoonlijke lichamelijke of morele schade*

Volgens sommige auteurs(3) zou de hier aangewende terminologie onjuist zijn. Dit is m.i. overdreven.

Natuurlijk dient „herstel” niet te letterlijk opgevat — het is trouwens maar een gebrekkige vertaling, alweer, van het Franse „réparation” —: het gaat hier niet om uitkeringen die kosten vergoeden welke voor het herstel van de gezondheid en de integriteit nodig zijn; deze vallen in elk geval in het gemeenschappelijk vermogen, vermits die kosten ook door dat vermogen dienden gedragen te worden en normaal ook werden gedragen.

Het gebruik van het woord „recht” wijst m.i. op hetzelfde — verantwoorde — onderscheid als in het daaropvolgend geval waar er spraak is van het „recht” op pensioen: het recht zelf is persoonlijk.

(2) Verslag Subcommissie, blz. 85.

(3) CASMAN, H. en VAN LOOK, M., *Huwelijksvermogensstelsels*, CED Samsom, III/2, 19.

Zo compenseert het „recht” op schadevergoeding wegens arbeidsongeval bv. een verloren arbeidscapaciteit en het zal dan ook, na de ontbinding van het stelsel, aan de getroffen persoon eigen moeten blijven (zoals zijn arbeidscapaciteit...). Maar de uitkeringen in de vorm van renten die het inkomensverlies tijdens het huwelijk vergoeden, vallen, evenals het inkomen dat vervangen werd, in het gemeenschappelijk vermogen. In zover die renten bepaalde schadeposten andere dan die voor loonverlies (bv. morele schade) vergoeden, zou een opsplitsing moeten gebeuren, maar dat lijkt mij in het geval van arbeidsongeval met zijn forfaitair vergoedingsstelsel niet nodig. Een probleem ontstaat wel indien ineens een kapitaal wordt uitgekeerd, hetgeen zelden en dan nog maar voor kleine ongeschiktheden of bedragen gebeurt bij arbeidsongevallen, maar hetgeen daarentegen wel de regel is in het gemeenrecht van de quasi-delictuele aansprakelijkheid (art. 1382 B.W.).

Hier zijn niet alleen vergoeding voor inkomensverlies, maar ook andere vergoedingen in opgenomen; en hier zijn het „recht” en de „opbrengst” ervan samengevat.

In de Senaatscommissie werd dit probleem erg ongenueanceerd afgedaan: „Ofschoon de vergoeding, ontvangen bij ongeval, voor een gedeelte bestemd is tot compensatie van de althans theoretische derving van een inkomen dat aan het gemeenschappelijk vermogen zou toekomen, is de Commissie van oordeel dat het kapitaal eigen kapitaal van de echtgenoot blijft, maar dat de inkomsten uit dat kapitaal, eenmaal belegd, toekomen aan het gemeenschappelijk vermogen. De tegenovergestelde oplossing zou leiden tot een onrechtvaardigheid in geval van echtscheiding, scheiding van tafel en bed, scheiding van goederen, daar ieder van de echtgenoten bij de vereffening de helft van de vergoeding verkrijgt. Dezelfde regel geldt voor een derde gedeelte in hoofdsom dat het slachtoffer van een arbeidsongeval eventueel verkrijgt” (4).

Hieruit zou men kunnen afleiden dat het (5) reeds onder de vroegere wet in de rechtspraak en de rechtsleer gevoerde debat in een welbepaalde zin werd beslecht. Ik kan mij echter hiermee niet verzoenen (6). Minstens het gedeelte van de kapitaalsuitkering dat het verlies van inkomen vergoedt kan niet zonder meer eigen worden verklaard, want dit zou tegen de ganse basisopvatting van de wet ingaan volgens dewelke de beroepsinkomsten

(4) Verslag Hambye, blz. 33.

(5) Zie BAETEMAN, DELVA en CASMAN, „Overzicht van rechtspraak”, T.P.R., 1972, nr. 58.

(6) Evenmin als CASMAN en VAN LOOK, o.c., III/2, 20 of DONNAY, studie in *Rec. gén. enrég.*, 1977, 22113, blz. 132.

in het gemeenschappelijk vermogen terechtkomen. Een pro-rata regeling, ook wanneer die niet zo gemakkelijk ligt, dringt zich op.

Hoe zou dan concreet moeten tewerkgegaan worden: moet staande het huwelijksstelsel deze opsplitsing worden toegepast, wordt het uitgekeerde kapitaal eigen mits latere vergoeding of wordt het gemeenschappelijk mits latere vergoeding in de omgekeerde richting?

Op gevaar af regelrecht met de aangehaalde tekst uit de Voorbereidende Werken en met de vroegere rechtspraak in strijd te komen, zou ik toch de laatste oplossing verkiezen. Inderdaad, de eerste is moeilijk door te voeren tenzij in een vereffeningscontext; de tweede berooft het gezin van de inkomsten die normaal voor zijn onderhoud moeten dienen. De derde oplossing is conform met de tekst van artikel 1401, 3°, waar alleen sprake is van het „recht”, zoals in het volgende lid (zie onder) en met artikel 1405, 1, dat alle vergoeding tot vervanging van inkomsten uit beroepsbezigheden gemeenschappelijk verklaart.

12. d) *Het recht op een pensioen, lijfrente of soortgelijke uitkering dat een der echtgenoten alleen bezit*

De zoëven verdedigde stelling vindt hierin een sterk analogisch argument. Hier gaat ieder akkoord om de tekst letterlijk op te vatten. De Voorbereidende Werken geven daartoe trouwens alle steun: „Dat het recht op pensioen een eigen goed is, neemt niet weg dat het pensioen uitgekeerd krachtens dit recht, in het gemeenschappelijk vermogen valt” (7).

Alle renten en effectieve uitkeringen vallen in het gemeenschappelijk vermogen, zoals dat het geval is voor inkomsten uit arbeid, die zij meestal geroepen zijn te vervangen. De uitzondering betreft alleen het „recht” op pensioen, enz.; voor de rest blijft artikel 1405, 1, nopens de vervangings- en aanvullende vergoedingen van toepassing. Het onderscheid is aangegeven: na echtscheiding of overlijden van de partner bv. moet bij de vereffening dit recht aan de verdeling van het gemeenschappelijk vermogen onttrokken worden om uitsluitend aan de betrokken persoon eigen te blijven, zoals zijn arbeidscapaciteit waarvan het verlies wordt vergoed; en de uitkeringen na de ontbinding van het stelsel waartoe dat recht aanleiding geeft blijven voortaan dan natuurlijk volledig eigendom van de rechthebbende. En geen enkele vergoeding is voor dit eigen gebleven recht aan de partner verschuldigd.

De wetgever heeft zich enigszins gemakkelijk van enige definitie of verdere opsomming afgemaakt met de woorden „of soortgelijke uitke-

(7) Verslag Hambye, blz. 33.

ring'. Zij moeten ongetwijfeld breed worden geïnterpreteerd en begripen de klassieke sociale zekerheidsprestaties, behalve die welke afzonderlijk onder het vorig lid zijn vermeld (8).

Eigenlijk kan men, zoals boven reeds aangekondigd, hier een bevestiging vinden van de vroegere jurisprudentiële oplossing.

13. e) *Andere aan de persoon verbonden goederen*

Eigenlijk zijn er nog andere goederen met persoonlijk karakter zoals de professionele goederen en de persoonlijke levensverzekering, maar de wetgever heeft zijn opdeling eerder gemaakt volgens de kwestie van de mogelijke latere vergoeding. Welnu, voor de goederen en rechten in artikel 1401 wordt geen vergoeding verwacht bij de ontbinding van het stelsel, voor de andere eventueel wel. Ik behandel deze verder.

Het bekende probleem van de verenigbaarheid van regelen uit het huwelijksvermogensrecht en het vennootschapsrecht m.b.t. strikt persoonlijke aandelen en deelbewijzen, vooral in de p.v.b.a., is in de nieuwe wet niet geregeld. Het heeft wel veel van zijn scherpte verloren. Vooreerst zijn nu de roerende goederen van vóór het huwelijk en de geërfde persoonlijke goederen eigen goederen, wegens hun herkomst al. Daarnaast dient rekening gehouden met het artikel 217 en in zekere mate ook met 218 uit het primair stelsel. Maar deze hebben toch maar alleen betrekking a) op goederen verworven met eigen inkomsten en b) op de bestuursproblematiek tijdens het huwelijk. Daarmee is voor deze goederen dan wel het alleenbestuur door de betrokken echtgenoot gewaarborgd en hebben we dus het gewoonlijk gemaakte onderscheid tussen beschikkingsrecht (w.o. het stemrecht) en de economische waarde ervan niet meer direkt nodig. Waar deze laatste in gemeenschap viel meestal gewoon ten titel van roerend goed, nu alleen nog ten titel van aanwinst eventueel — bleef het eerste persoonlijk omdat dit soort goederen wegens hun strikt persoonlijk karakter zich er niet toe leende in gemeenschap te vallen en derhalve een mogelijke nieuwe vennoot in de vennootschap te brengen, waar deze zich niet moest voor open stellen.

Het probleem kan nochtans nog rijzen en zou m.i. dan verder, in de genoemde zin dienen te worden opgelost. Wanneer het aandeel als een gewone aanwinst (dus buiten het geval van zaakvervanging of wederbelegging en onder voorbehoud van toepassing van art. 1400, 2, waarover verder) in het gemeenschappelijk vermogen moest terecht komen volgens de regelen van het huwelijksstelsel, zal nochtans de betrokken partner, —

(8) Volgens CASMAN en VAN LOOK (III/2, 21) zijn onder art. 1401, 3 alleen kapitaalsuitkeringen en onder art. 1401, 4 alleen periodieke uitkeringen bedoeld. Ik vind daartoe geen steun in de teksten.

d. w. z. die de aankoop verrichtte en dat kan nu door elk van de echtgenoten afzonderlijk — daarover het alleenbestuur hebben en bij de vereffening het aandeel buiten de verdeling van het gemeenschappelijk vermogen kunnen houden, mits vergoeding aan het gemeenschappelijk vermogen van de waarde(9). Als de vennootschap vóór het huwelijksstelsel tot een einde komt, zal de vergoeding van het aandeel gewoon in het gemeenschappelijk vermogen vallen. Het blijft nochtans een onvermijdelijk erg betwiste kwestie *de lege lata* waarvoor wij best verwijzen naar het binnenkort te verschijnen proefschrift van L. Weyts over de „Gelijktijdige deelneming van echtgenoten aan een vennootschap”.

4. ACCESSORIA: GOEDEREN DIE EEN EIGEN GOED KOMEN AANVULLEN: OOK EIGEN, MITS EVENTUELE VERGOEDING (ART. 1400, 1, 2 EN 4)

14. a) *Het „toebehoren” (vertaling van „accessoires”) van eigen onroerende goederen of onroerende rechten (art. 1400, 1)*

Hiermee zijn bedoeld goederen die gevoegd worden bij een eigen goed met de bedoeling de eenheid van het eigen goed door toevoeging te bewaren. Toepassing van het principe „accessorium sequitur principale”.

De vroegere rechtspraak terzake m.b.t. de natrekking wordt hiermee bevestigd: een huis gebouwd op een eigen grond wordt ook eigen, — mits vergoeding natuurlijk, indien de bouw werd opgetrokken met gelden van de gemeenschap.

Maar ook bijbouwingen zullen eigen worden, alsmede goederen die nuttig zijn voor de uitbating van een goed: determinerend is het criterium van nuttigheid.

Maar wanneer b.v. een goed wordt aangekocht dat belendend is aan een perceel eigen aan één der echtgenoten zal dat in beginsel niet eigen worden en zal de toepassing van de gewone regel hernemen(10).

Wel zou dit kunnen eigen worden uit kracht van een desbetreffend beding: het in de notariële praktijk goed bekende beding van aanhorigheid, dat naar de zgn. „horizontale natrekking” verwees.

De wetgever heeft hiervan echter niet de regel willen maken en uit de Voorbereidende Werken kunnen we opmaken dat het begrip „toebehoren” als enger moet worden aangezien.

(9) Zie verder over deze kwestie: DU FAUX, H., *Het statuut van de beroepsbedrijvigheid en van het professioneel patrimonium in het wettelijk huwelijksvermogensstelsel*, T. Not., 1977, vooral blz. 105 e.v., alsmede het binnenkort te verschijnen proefschrift van WEYTS, L. *De gelijktijdige deelneming van echtgenoten aan een vennootschap*.

(10) DONNAY, art. cit. in *Rec. gén. enrég.* 1977, blz. 120.

De lijn zal niet altijd gemakkelijk te trekken zijn, maar als criterium blijft dus wel gelden dat het bij-verworven goed een toebehoren, d.w.z. een ondergeschiktheid(11) moet vormen t.o.v. het hoofdgoed en nuttig zijn daarvoor, met het oog op de vorming van een economische eenheid.

Als zodanig dienen in elk geval beschouwd(12), de goederen of rechten die materieel, zoals gereedschappen en uitrusting, of juridisch, zoals huurovereenkomsten, verbonden zijn aan de uitbating.

Ook goederen zoals het stofferend huisraad, die onroerend zijn door bestemming, dienen als eigen te worden beschouwd.

15. b) *Toebehoren van eigen waardepapieren (art. 1400, 2)*

Dit begrip is al minder duidelijk. Zeker zijn hieronder te begrijpen de uitbetaalde loten en terugbetalingspremies. Eveneens, m.i., de nieuwe aandelen of deelbewijzen die kosteloos aan de vennoten worden toegekend, bv. na incorporatie van de reserves in het kapitaal(13), maar niet, volgens de Subcommissie(14), de opbrengsten die aan het kapitaal worden toegevoegd bv. in de vorm van uitkering van het dividend bij middel van effecten.

De aandelen en deelbewijzen en de rechten daarop die kosteloos ten titel van dividend worden uitgedeeld zullen dus in het gemeenschappelijk vermogen vallen(15).

Wat met de aandelen die door een echtgenoot verkregen zijn bij een kapitaalsverhoging krachtens het aan zijn aandelen verbonden voorkeurrecht? Volgens de meesten hebben de nieuwe aandelen als „toebehoren” hetzelfde karakter als de oude aandelen. Dat lijkt mij niet zo evident: het voorkeurrecht is wel eigen (als een echt „toebehoren”), maar eens het uitgeoefend werd en de aandelen verworven, zijn deze normaal gemeenschappelijk, tenzij zij met eigen goederen in het kader van de wederbelegging zijn verworven. Artikel 1400, 2 kan men hier m.i. niet zomaar aanwenden: het voorkeurrecht was wel een accessorium voor de oude aandelen, maar de nieuwe aandelen zelf niet. Ik vrees eveneens dat men artikel 1400, 4 (het vroegere artikel 1408, maar nu uitgebreid, zie hierna littera c) niet kan aanwenden: dit is voor gewone onverdeeldheden geschreven.

(11) TRAEST, CASMAN en BOUCKAERT, *Het nieuw huwelijksvermogensrecht. De wet van 24 juli 1976*, T.P.R., 1976, 856.

(12) *Ibid.*

(13) DONNAY, *art. cit.*, blz. 120; RENAULD, *o.c.*, nr. 957.

(14) Zie verder DONNAY, *l.cit.*

(15) HAMBYE, J., *Régimes matrimoniaux*, II: La réforme de 1976, in *Rép. Not.*, V, april 1977, nr. 118.

Op de bepaling van 1400, 2 dient geen beroep gedaan om de „meerwaarde” die een goed verkregen heeft eigen te verklaren: dat is al zo omdat deze als een bestanddeel van het eigen goed dient beschouwd (16). Evenmin voor de ruiling van oude voor nieuwe aandelen (kapitaalsverhoging door inlijving van reserves of opslorping van de vennootschap) of de verkrijging van aandelen door uitwisseling van converteerbare obligaties: hier kunnen wij gewoon op de zaakvervangijng (zie onder) een beroep doen.

De vraag naar de vergoeding aan de gemeenschap is hier ook niet altijd eenvoudig te beantwoorden. Meestal zal de verwerving gebeuren met gemeenschapsgelden, zoniet staan we normaal voor de zaakvervangijng of de wederbelegging, zoals gezegd.

Het probleem wordt bepaald ernstig in het geval van de meerwaarde bv. door incorporatie van de reserves of winsten i. p. v. uitkering van dividenden. In feite worden daardoor vruchten en inkomsten aan de gemeenschap onttrokken. Maar vanaf welk ogenblik kunnen wij in dit geval van vruchten spreken? Logisch, vrees ik, alleen wanneer dividenden werden uitgedeerd of tenminste wanneer daartoe werd beslist. De beslissing tot uitkering van dividenden is er één van de vennootschap zelf. Of zou men toch niet het „*fraus omnia corrumpit*” kunnen inroepen in bepaalde gevallen, bv. wanneer de echtgenoot het alleen voor het zeggen heeft in de vennootschap en haar beslissing? Anderzijds vergt de huidige economische toestand vaak autofinanciering, gewoon als middel van verder bestaan ...

16. c) *Verwerving van een verder aandeel in een goed (art. 1400, 4)*

De ratio is hier wel enigszins anders dan in beide voorgaande gevallen: zoals reeds in het vroegere recht, onder artikel 1408, wil de wetgever vermijden dat er nog eens bijkomende onverdeeldheden (mater discordiarum!) ontstaan tussen een echtgenoot en de gemeenschap. Vandaar: „het aandeel door een der echtgenoten verkregen in een goed waarvan hij reeds mede-eigenaar is” wordt ook eigen.

Hiermee wordt het vroeger artikel 1408, eerste lid, vereenvoudigd en veralgemeend: gelijk voor man en vrouw (voorheen had de vrouw een bijzonder optierecht), van toepassing op alle goederen (voorheen alleen op onroerende) en op alle soorten onverdeeldheden.

De situatie komt natuurlijk niet zelden voor: men denke maar aan de onverdeeldheid ontstaan bij erfenis.

(16) Verslag Hambye, blz. 31.

Het artikel is niet van toepassing wanneer een echtgenoot reeds het vruchtgebruik heeft en nadien de naakte eigendom verwerft, want tussen beide is geen onverdeeldheid(17).

Voor schenkingen heeft men de bepaling ook niet nodig. Maar zij geldt dan ook niet wanneer de ene echtgenoot reeds een aandeel bezit in een goed en de andere bij schenking een ander aandeel verwerft. Daarentegen geldt zij wel, zoals het vroegere artikel 1408, bij veiling, zijnde de vaak voorkomende hypothese bij erfenissen.

Indien de ene echtgenoot een aandeel verwerft via wederbelegging dan zal, m.i., het feit dat de andere daarin reeds een aandeel bezit de toepassing van artikel 1400, 4 niet meebrengen. Beide echtgenoten worden dan medeëigenaars in het goed.

Maar wat indien beide echtgenoten gezamenlijk een aandeel verwerven in een goed waarin één van hen reeds een aandeel bezit? Dat is een moeilijk probleem. Een onderzoek naar de wil van partijen kan vaak een oplossing bieden. M.i. geldt de bepaling van artikel 1400, 4, als uitzonderingsbepaling dan niet meer. Maar zij zou dan toch weer gelden indien de betrokken echtgenoot koper is, terwijl de andere alleen maar optreedt om zijn instemming te geven, zoals die voorzien is bij artikel 1418.

5. ZAKELIJKE SUBROGATIE: VERWORVEN GOEDEREN DIE EIGEN GOEDEREN VERVANGEN BLIJVEN EIGEN (ART. 1400, 5)

17. Dit is een andere voor zichzelf sprekende en dan ook traditionele uitzondering, ingegeven door de rechtvaardige verdeling tussen de drie vermogens. Een algemeen beginsel beheerst de betrekkingen tussen het gemeenschappelijk vermogen enerzijds en de eigen patrimonialia der echtgenoten: geen van beide mag zich zonder oorzaak ten koste van een ander verrijken of omgekeerd.

Hier situeerde zich het vroegere spil-artikel 1437, alsof het overgenomen zou zijn uit de „equity”-jurisprudentie van een Angelsaksisch rechter: „Telkens als een bedrag uit de gemeenschap wordt genomen, hetzij om persoonlijke schulden of lasten van een van de echtgenoten te voldoen, zoals de prijs of een gedeelte van de prijs van een eigen onroerend goed of de afkoop van grondlasten, hetzij om zijn persoonlijke goederen terug te krijgen, te bewaren of te verbeteren, en in het algemeen telkens als een van beide echtgenoten uit de goederen van de gemeenschap een persoonlijk voordeel getrokken heeft, is hij daarvoor vergoeding verschuldigd”.

(17) DONNAY, *art. cit.*, blz. 122.

Dit algemeen beginsel liet toe op de gemeenschap toe te passen, de theorie der zakelijke indeplaatsstelling: een waarde verkregen met een persoonlijk eigen goed of wegens het verlies van een persoonlijk goed, treedt in de plaats van het vervreemde of verloren goed, in het patrimonium waarvan het deel uitmaakte, en is dus gelijkelijk eigen-persoonlijk.

In de oude wet kwam daar nog als even fundamentele reden bij: de onveranderbaarheid der huwelijksvoorwaarden, thans gemilderd.

Voorheen vermeldde de wet twee toepassingen, zijnde de ruiling (art. 1407) en de „wederbelegging” (art. 1434 en 1435), van een principe dat zelf niet werd vermeld in de wet, tenzij dan in het genoemde algemene artikel 1437, maar dat door de (Franse) rechtsleer werd ontwikkeld tot de theorie van de zakelijke subrogatie. Nu wordt het principe in zekere zin overgenomen in de wet, die spreekt van „zaakvervanging”, vertaling van „subrogation” — een term tot dusver alleen voor personen in het verbintenissenrecht aangewend — „réelle”.

Eigen zijn de goederen en rechten die ten gevolge van zaakvervanging in de plaats treden van eigen goederen, alsook de goederen verkregen uit belegging of wederbelegging (art. 1400, 5).

Hierover wordt verder uitgebreid, onder V.

6. GEREEDSCHAPPEN EN WERKTUIGEN: EIGEN MITS EVENTUELE VERGOEDING

18. Artikel 1400, 6, noemt als eigen en dat beantwoordt zeker aan de behoefte van de praktijk: „de gereedschappen en werktuigen die dienen tot het uitoefenen van het beroep”.

Dit begrip is natuurlijk niet zo ruim als dat van de goederen bedoeld in artikel 217. In de Voorbereidende Werken vinden we geen hulp om deze wat ouderwetse en enge vertaling van het Franse „outils et instruments” beter te begrijpen. In elk geval zijn geen onroerende goederen bedoeld (18), zeker ook niet het cliënteel.

Of b.v. ook de „koopwaar” bedoeld is, is betwistbaar. M.i. is dat niet de intentie van de wetgever geweest, want anders zou men gemakkelijk de ganse handelszaak eigen kunnen achten, wat zeker niet gewenst werd. Anderzijds mag men de „gereedschappen” van artikel 1400, 6 toch ook niet tot de louter ambachtelijke sfeer beperken, zoals sommigen dit suggereren, ook niet, m.i. tot die van de vrije beroepen.

(18) Buiten de gebruikte terminologie, kan men een overtuigend argument vinden in art. 1446, dat bij de verdeling van de gemeenschap het „onroerend goed dat dient voor de uitoefening van zijn beroep, samen met de roerende zaken die daar aanwezig zijn voor beroepsdoeleinden” bij voorrang uit de gemeenschap laat voorafnemen door de langstlevende echtgenoot.

Hier hebben we dus met een niet direkt oplosbare onduidelijkheid te maken, die een wetgevende interpretatie verantwoordt.

In elk geval moeten artikel 217, 2e lid, artikel 1417 en 1400, 6, met elkaar in verband gebracht en... onderscheiden.

In de eerste twee gaat het over het bestuur van professionele goederen, eigen of gemeenschappelijk in artikel 217, gemeenschappelijk in artikel 1417; in artikel 1400, 6, gaat het over de vraag óf de goederen eigen of gemeenschappelijk zijn. De vraag van het bestuur stelt zich vooral tijdens het huwelijk, die van artikel 1400, 6, vooral op het einde, bij de vereffening. Maar toch ook reeds tijdens het stelsel: de betrokken echtgenoot kan er vrij over beschikken, bv. inbrengen in vennootschap; hij kan ze behouden na de ontbinding van het stelsel en ze ontsnappen in de regel aan de eigen schulden van de andere echtgenoot en in een reeks gevallen ook aan gemeenschappelijke schulden aangegaan door deze.

Indien de gereedschappen en werktuigen werden aangekocht met gemeenschappelijke gelden, dient later vergoeding betaald aan de gemeenschap. Hierover wordt veel geredetwist en sommigen vinden de toepassing van de gewone vergoedingsregelen onbillijk, omdat deze goederen mede bijgedragen hebben tot het verwerven van gemeenschappelijke inkomsten. Er is hier, m.i., geen voldoende reden om uitzondering te maken. Het is normaal dat de installatie van een tandarts, na echtscheiding, niet toevallig aan zijn echtgenote. Daarom moet zij eigen blijven. Hij moet er ook vrij kunnen over beschikken. Maar dat wil nog niet zeggen dat de patrimoniale waarde niet aan de gemeenschap moet worden vergoed, zonder meer.

Dit is ook zo voor werktuigen aangekocht met eigen beroepsinkomsten, die immers van bij hun verwerving in de gemeenschap gevallen zijn. Hier vooral wordt door sommigen aangedrongen op een afwijking, b.v. de beperking van de vergoeding tot de actuele waarde van de professionele goederen, die nog aanwezig zijn bij de ontbinding. Artikel 1435 is moeilijk in die richting te interpreteren: het daarin voorkomende begrip „waarde” zou ook de waardevermindering moeten omvatten (19).

Het voorstel van de verslaggever in de Kamer om het begrip „netto-inkomen” aan te wenden (20) is moeilijk verzoenbaar met het beginsel dat de inkomsten als bruto-inkomsten van rechtswege in het gemeenschappelijk vermogen vallen (zie verder IV). Voorgesteld wordt ook (21) enig heil te

(19) *Het nieuw huwelijksvermogensrecht*, uitg. v.z.w. Broederschap van de Westvlaamse notarissen, 1977, blz. 49.

(20) *Parl. Hand. Kamer*, Zitting 23 juni 1976.

(21) TRAEST, CASMAN en BOUCKAERT, *art. cit.*, blz. 861.

zoeken in een strikte (beperkte) interpretatie van artikel 1432 door alleen vergoeding te voorzien wanneer de echtgenoot bij de ontbinding deze gereedschappen en werktuigen wil terugnemen uit de massa van de aanwezige goederen.

Men zou, volgens Hambye (22), wel bij huwelijkscontract van de wettelijke regeling kunnen afwijken. Ik ben daar niet zo zeker van. Jammer dat het hobby-gereedschap in artikel 1400, 6 geen kans kreeg.

7. PERSONENVERZEKERING

17. In de nieuwe wet krijgt de bekende problematiek van de levensverzekeringen in een gemeenschapsstelsel haar beslag. Althans gedeeltelijk. Drie hypothesen dienen onderscheiden; de wet zelf regelt er slechts één van.

18. a) Eigen zijn „de rechten verbonden aan een personenverzekering door de begunstigde zelf gesloten, die hij verkrijgt bij het overlijden van zijn echtgenoot of na de ontbinding van het stelsel” (art. 1400, 7). Ook als de premies met gemeenschappelijke goederen werden betaald gaat het om een eigen goed, maar dan zal er natuurlijk wel plaats zijn voor latere vergoeding aan de gemeenschap (23). Nochtans zal *in casu*, ten uitzonderlijke titel, enkel vergoeding verschuldigd zijn in de mate waarin de stortingen met gemeenschappelijke gelden kennelijk overdreven waren, gelet op de mogelijkheden van de verzekeringsnemer (24). De storting van normale premies wordt dus aangezien als een normale last van het gemeenschappelijk vermogen (25).

De bedoelde regeling is wel degelijk beperkt tot het geval waar een echtgenoot zelf een personenverzekering heeft gesloten waarvan hij de uitbetaling ontvangt bij het overlijden van zijn echtgenoot of na ontbinding van het stelsel.

19. b) Het andere geval, dat van het bovenstaande werd onderscheiden in de senaatscommissie (26), betreft een verzekering onderschreven ten voordele van de andere echtgenoot. Zulks dient in de regel als een onrechtstreekse schenking (beding ten behoeve van derden, art. 1121 B.W.) beschouwd en derhalve is het uitgekeerde kapitaal eigen, zonder

(22) Studie in de *Rép. Not.*, gecit., nr. 122.

(23) Verslag Hambye, blz. 32.

(24) Ingevolge een aanvulling aan de verzekeringswet van 11 juni 1974, ingevoerd bij art. 44 van de Opheffings- en wijzigingsbepalingen.

(25) CASMAN en VAN LOOK, III/2, 18.

(26) Verslag Hambye, blz. 32.

vergoeding (gewone toepassing van art. 1399, zie hoger), maar wel met eventuele toepassing van de inbreng (art. 829 e.v. B.W.) of de inkorting (art. 913-930 B.W.), tenminste wanneer de stortingen weer „kennelijk overdreven” waren (27).

Volgens Donnay moet dezelfde oplossing gelden indien de levensverzekering door beide echtgenoten samen onderschreven werd ten voordele van de langstlevende (28).

20. c) Tenslotte het geval waar de verzekering werd onderschreven door de beneficiaris en waarvan het kapitaal hem op een zekere leeftijd zal uitbetaald worden. Indien hij die leeftijd bereikt tijdens het wettelijk stelsel en dus het kapitaal wordt geïnd tijdens het stelsel, zou dit volgens het Verslag van de Senaatscommissie gemeenschappelijk moeten zijn. De opgezette redenering (29) lijkt mij niet overtuigend: „Het kapitaal geïnd tijdens het huwelijk wordt doorgaans gevormd door middel van premies, afgenomen van de inkomsten en die dus door het gemeenschappelijk vermogen werden betaald; het moet dan ook aan dat vermogen toekomen, ongeacht de begunstigde van het contract”.

Men had het eigen kunnen verklaren mits vergoeding aan de gemeenschap. De wil van de wetgever is nochtans duidelijk en werd nog eens herhaald bij de bespreking van artikel 1405 over het gemeenschappelijk vermogen (30). Anders, in elk geval, m.i., wanneer de premies met eigen gelden zijn betaald (31). En anders natuurlijk, zoals gezegd (eerste hypothese, onder a) wanneer de andere echtgenoot komt te overlijden vóór de bedongen leeftijd van de onderschrijver-beneficiaris is bereikt.

HOOFDSTUK 3

BATEN VAN HET GEMEENSCHAPPELIJK VERMOGEN

1. BEROEPSINKOMSTEN

21. Zij zijn gemeenschappelijk. Dat was in het vroeger wettelijk stelsel al zo.

De beroepsinkomsten zullen, in de huidige economische context wel de belangrijkste inkomst van het gemeenschappelijk vermogen zijn, te meer

(27) Zie voetnoot 24.

(28) *Art. cit.* nr. 16.

(29) Verslag Hambye, blz. 32.

(30) Verslag Hambye, blz. 38.

(31) DONNAY, *art. cit.*, nr. 15, blz. 130.

daar natuurlijkerwijze met de inkomsten uit beroepsbezigheden worden gelijkgesteld, de vergoedingen welke deze vervangen (ziekte- en invaliditeitsvergoeding, pensioen, werkloosheidsvergoeding, schadeloosstelling bij arbeidsongeval of beroepsziekte voor inkomensverlies, vakantiegeld, gewaarborgd loon of gewaarborgde wedde, opzeggingsvergoeding, vergoeding bij sluiting van onderneming...) of aanvullende (gezinsbijslag, verhoogd vakantiegeld, extra-legale) voordelen uitmaken die het bedrijf of de wet toekent.

Dus niet alleen het „indirect loon” in de beperkte zin van de sociale zekerheid, maar ook alle bijkomende voordelen, zoals bv. ook de terugbetalingen door de werkgever gedaan voor gedane kosten, de vergoedingen in natura, de toekenning van participatie in de winst, van aandelen in het bedrijf als vergoeding voor de (wel of niet) gepresteerde activiteit, en zelfs de gratificaties door de werkgever betaald (eindejaarspremies, produktiviteitspremie...); bij deze laatste moet men m.i. zelfs niet treden in de in het arbeidsrecht en de R.S.Z.-reglementering bekende controverse: alle met de beroepsuitoefening verband houdende gratificaties dienen m.i. in het gemeenschappelijk vermogen te vallen. Onnodig te zeggen dat de fiscale aangifte ervan geen burgerrechtelijk gevolg heeft voor onze materie...

Het begrip „beroepsinkomsten” zelf dient trouwens ruim geïnterpreteerd, zoals blijkt uit de aangewende terminologie: „inkomsten uit beroepsbezigheden” (en minder uit de wat bevreemdende latere toevoeging van „inkomsten uit openbare of partikuliere mandaten”)(32). Derhalve is m.i. elke inkomst uit een professionele activiteit bedoeld, bv. als werknemer, zelfstandige, ambtenaar, beheerder. Winsten gemaakt bij speculaties in de regel dus niet, evenmin de winsten gemaakt bv. bij kansspel, maar die vallen dan normaal wel onder de verder behandelde bepalingen (art. 1405, 2 en 4)(33).

22. De inkomsten zijn m.i. gemeenschappelijk, en wel automatisch, van bij het begin, hetgeen zijn gevolgen heeft o.m. voor de rechten van de schuldeisers.

De wordingsgeschiedenis(34) van de betrokken teksten wijst naar deze „optie”, want een optie was het: men had de regeling van de vroegere

(32) Toevoeging door de Senaatscommissie, Verslag Hambye, blz. 38.

(33) CASMAN en VAN LOOK, III/4, 4 met verwijzingen.

(34) Zie voor dit „verhaal”: CASMAN en VAN LOOK, III/4, 5.

scheiding van goederen met gemeenschap van aanwinsten kunnen overnemen, die o.m. op dit punt van de gewone gemeenschap van aanwinsten verschilde, nl. doordat de inkomsten pas van de gemeenschap deel uitmaken vanaf hun effectieve storting aan de gemeenschap, m.a.w. de besparingen (35).

Het is te betreuren dat de wetgever deze kwestie niet expliciet heeft uitgemaakt in de teksten; zij is immers essentieel en praktisch belangrijk: denken wij maar aan het verhaalsrecht van de schuldeisers dat in de hier verdedigde stelling dadelijk geldt. Hoewel, wat dit laatste betreft, het inleidend artikel over de „rechten van de schuldeisers”, nl. artikel 1409, dienaangaande uitdrukkelijk stelt dat een eigen schuld van een der echtgenoten (slechts) kan verhaald worden „op diens eigen vermogen en inkomsten”. Formulering die er toch nog op wijst dat die inkomsten niet tot het eigen vermogen gerekend werden. *De lege... interpretanda* is dat m.i. ook maar de beste optie. De andere oplossing zou de vertrouwde, beproefde en gewilde idee van een echt stelsel van gemeenschap hebben uitgehold en de andere echtgenoot toch maar gereduceerd hebben in zijn aanspraken en controles.

Natuurlijk dient artikel 1405, 1 (en 2, zie verder) steeds gecombineerd met artikel 217 e.v. van het primair stelsel. Ik bedoel wel „gecombineerd”, want hetgeen door sommige auteurs (36) verkondigd wordt, nl. dat het primair stelsel voorrang heeft op het wettelijk huwelijksvermogensstelsel kan ik niet onderschrijven: wel is het zo dat het primair stelsel een dwingende regeling is waarvan bij overeenkomst niet mag worden afgeweken, zoals artikel 212 als uitgangsbeginsel stelt. Maar een wetgever kan toch geen hiërarchie in zijn eigen bepalingen maken. Datzelfde artikel stelt beide reeksen bepalingen trouwens naast elkaar: „De rechten... worden geregeld door de bepalingen van dit hoofdstuk... Zij worden bovendien geregeld door de bepalingen betreffende het wettelijk stelsel of door die van hun huwelijkscontract, welke niet mogen afwijken van de bepalingen van dit hoofdstuk”. „Welke” slaat alleen op de bepalingen van het huwelijkscontract: de wetgever kan aan zichzelf toch niet zeggen niet te mogen afwijken van zijn eigen bepalingen... Dit komt in de behandeling inzake het bestuur nog onvermijdelijk ter sprake. In elk geval zijn artikel 217 en 1405, 1 en 2, goed te combineren. In de laatstgenoemde bepalingen gaat het om het eigen of gemeenschappelijk karakter; in artikel

(35) Zie DELVA, W., *Het huwelijksvermogensstelsel van scheiding van goederen met gemeenschap van aanwinsten*, Tongeren, 1952, blz. 136.

(36) Zie CASMAN en VAN LOOK, I/1, 4 en III/4, 6.

217 e.v. gaat het om de verwerving, de aanwending, het bestuur en het inbewaringgeven van inkomsten, of deze nu eigen of gemeenschappelijk zijn, een kwestie die tijdens het huwelijk na de nieuwe wet veel minder belangrijk geworden is, vermits de nieuwe bestuursregeling zowel als de schuldregeling voortdurend het statuut van eigen of gemeenschappelijk doorkruisen en primeren.

2. INKOMSTEN VAN EIGEN GOEDEREN

23. Zoals in het vroeger wettelijk stelsel geniet het gemeenschappelijk vermogen de inkomsten van de eigen goederen. De wet vermeldt de „vruchten, inkomsten en intresten” (art. 1405, 2). Deze regel herneemt die welke reeds onder het vroeger regime gold en de *ratio* is nog steeds dezelfde, zoals trouwens voor vorig punt: de gemeenschap staat ook in voor de lasten van de huishouding.

Alle vruchten zijn bedoeld: van de (folkloristische in de klassieke handboeken steeds vooraankomende) „houtkappingen” tot de dividenden en aandelen, de ontvangen huurgelden en de verworven intresten, niet de delging van het kapitaal natuurlijk: in de veel voorkomende gemengde terugbetalingen bij vaste annuïteiten, enz., dient dus het onderscheid gemaakt tussen de twee delen van de regelmatige terugbetalingssom. Speculatieve verrichtingen die winst opbrengen of winsten van kansspelen zouden ook hieronder kunnen gerangschikt worden, tenzij er wederbelegging zou zijn of tenzij het om een „professionele” activiteit gaat en dan hebben we andere aanknopingspunten in de wet (resp. art. 1400, 5 en 1405, 1). Verder kunnen we hier ongetwijfeld verwijzen naar het vroeger recht.

De in vorig punt behandelde vraag naar het ogenblik waarop deze inkomsten gemeen zijn, wordt hier op dezelfde wijze gesteld en dient dan ook hetzelfde antwoord te krijgen.

3. RESIDUAIRE REGELING: HET ALGEMEEN VERMOEDEN VAN GEMEENSCHAP

24. Tenslotte weze nog herhaald — de wetgever eindigt daarmee de betreffende regeling — dat alle goederen die niet eigen zijn, waarvan het eigen karakter niet bewezen is of aangenomen krachtens wetsbepaling (vooral de aan de persoon verbonden goederen), gemeenschappelijk zijn; deze residuaire regeling herneemt, zoals gezegd, het vroeger vermoeden van gemeenschap. Aldus zijn bv. alle goederen tijdens het stelsel verworven onder bezwarende titel gemeenschappelijk, het geval van zaakvervanging of belegging natuurlijk niet te na gesproken.

ZAAKVERVANGING EN WEDERBELEGGING

25. De algemene situering van de nieuwe regeling werd reeds hoger medegedeeld (nr. 17).

De nieuwe regeling is a) verruimd inzake haar voorwerp: alle goederen, niet alleen onroerende, b) veralgemeend: niet alleen wederbelegging, ook gewone belegging, c) gelijkgemaakt voor man en vrouw, d) precieser: het vroegere probleem van de opleg wordt nu klaar geregeld, en e) versoepeld: de reeds in de rechtspraak aanvaarde „vervroegde” belegging wordt nu uitdrukkelijk erkend en geregeld.

De twee vormen van zakelijke subrogatie worden in artikel 1400, 5 aangegeven; de rechtstreekse subrogatie, of ruiling of zaakvervangning in eigenlijke zin, en de onrechtstreekse subrogatie of wederbelegging.

26. a. Over de eerste, de eigenlijke zaakvervangning of ruiling, wordt verder niets gepreciseerd. Wij kunnen voorzeker de vroegere rechtspraak inzake de ruiling verder aanwenden. Alleen blijkt het mij mogelijk de precisering die de wet verder voorziet voor de wederbelegging hier ook analogisch toe te passen (zie onder) voor het steeds kiese probleem van de opleg: nl., wanneer is het nog een ruiling, wanneer niet meer; kan men nog van opleg spreken als die belangrijker is dan het goed zelf?

Een heel belangrijke toepassing van de rechtstreekse zaakvervangning is te vinden in de situatie waar een echtgenoot een handelszaak inbrengt in vennootschap en daarvoor aandelen ontvangt.

Andere voorbeelden: de vergoeding betaald door de verzekeringsmaatschappij bij brand of vernieling van een eigen goed; eveneens de vergoeding voor een onteigend eigen goed; het deel van de vergoeding dat het verlies van genot of de onkostenuitgaven door de gemeenschap of de moratoire intresten compenseert komt dan weer aan het gemeenschappelijk vermogen toe (37). De opleg bij ruiling ontvangen wordt eveneens eigen, vergoeding verschuldigd wegens schade aan een eigen goed ook.

27. b. De onrechtstreekse subrogatie wordt verder, in een voor het geheel nogal onlogische opdeling onder § 2 met als titel „Wederbelegging” behandeld (art. 1402-1404).

De vroegere wetgeving eiste voor de wederbelegging een verklaring om herkomst van de gelden en bestemming van de verworven goederen te

(37) DONNAY, *art. cit.*, blz. 123.

kunnen identificeren. Zij betref, in de wet tenminste, alleen onroerende goederen. Er was een verschil in de rechtspositie tussen man en vrouw. Thans is de wederbelegging veralgemeend: zij geldt zowel voor roerende als onroerende goederen — en eigen roerende goederen kunnen er nu evengoed zijn als onroerende.

Zij maakt geen onderscheid tussen man en vrouw, natuurlijk. Zij kan zelfs vooraf geschieden (vervroegde wederbelegging).

Zij heeft nog aan belang gewonnen, gezien het eigen bestuur van de echtgenoten over hun eigen goederen.

1. ONROERENDE (WEDER)BELEGGING

28. Hiermee wordt bedoeld de aankoop van een onroerend goed, of onroerend recht (38), zoals bv. vruchtgebruik, met eigen gelden. In afwijking van de algemene regel wordt dit aangekocht goed dus eigen.

Maar op twee voorwaarden, één van materiële en één van formele aard: „Wederbelegging wordt geacht te zijn gedaan ten aanzien van een der echtgenoten, wanneer deze bij de aankoop van een onroerend goed verklaard heeft dat de aankoop geschiedt om hem tot wederbelegging te dienen en voor meer dan de helft betaald is uit de opbrengst van de vervreemding van een eigen onroerend goed of uit gelden waarvan het eigen karakter behoorlijk is aangetoond” (art. 1402).

De aankoop moet dus gedaan zijn met het oog op de wederbelegging (na vervreemding van een eigen goed) of gewoon de belegging van eigen gelden.

(Het onderscheid tussen wederbelegging na verkoop van een eigen goed en de gewone belegging van eigen gelden, dat in het vroeger recht al weinig relevant geworden was, is het nu helemaal niet meer; nu kan elk van de echtgenoten trouwens roerende goederen en gelden hebben zowel als onroerende).

En zulks dient uitdrukkelijk verklaard — zoals in het vroeger recht. De verklaring betreft enerzijds dus de herkomst van de aankoopsprijs en anderzijds de bestemming van het aangekochte goed. Zij moet in de akte van aankoop zelf worden afgelegd en wel in de uiteindelijke authentieke akte (39). Het gaat om een substantiële vormvereiste, zonder dewelke de wederbelegging en haar effect: het eigen karakter van het verworven goed, niet tegenstelbaar is aan derden (40).

(38) De Franse tekst is weer veiliger: „acquisition immobilière”, in het verslag Hambye trouwens nog als „onroerende aankoop” vertaald (blz. 35).

(39) Brussel, 26 juni 1963, *J.T.*, 1964, 77.

(40) Zie CASMAN en VAN LOOK III/3, 7, met verwijzing naar vroegere rechtspraak en rechtsleer.

Het kiese probleem van vroeger over de wederbelegging met een belangrijke „opleg” (zie hoger) wordt nu duidelijk „opgelost”: de wet eist gewoon dat de aankoop voor meer dan de helft is betaald met eigen geld of goed. Voor het eventueel aanvullend gedeelte dat met gemeenschaps-gelden wordt betaald zal later, bij de ontbinding van het stelsel, normaliter vergoeding optreden.

29. Maar het voorgaande impliceert toch dat één der echtgenoten over gelden van de gemeenschap kan beschikken voor de aankoop van eigen goederen. En het akkoord van de partner is hiertoe dus niet vereist, hoewel dergelijke toestemming natuurlijk altijd van aard is om latere betwistingen over de herkomst van het goed en de eventuele vergoeding uit te sluiten(41) (Vgl. volg. nr.).

Artikel 1403 voorziet nu uitdrukkelijk, hetgeen voorheen door de rechtspraktijk reeds was aanvaard, dat men de twee operaties van een wederbelegging kan omkeren, door eerst een goed te kopen en dan een eigen goed te vervreemden om dit te betalen.

Zo gebeurt het trouwens normaal in de praktijk.

Artikel 1403 „De echtgenoot die een onroerend goed verkrijgt door middel van gemeenschappelijke gelden, kan in de akte een verklaring van vervoegde wederbelegging doen. Voor zover de echtgenoot binnen twee jaar na de datum van de akte meer dan de helft terugbetaalt van het bedrag dat uit het gemeenschappelijk vermogen is opgenomen, wordt het verkregene een eigen goed te rekenen van de terugbetaling”.

30. Eigenlijk is deze vervoegde wederbelegging niet zo speciaal, nu men gewoon de enkelvoudige belegging naast de dubbele operatie van wederbelegging stelt. Wat eerder dient onderstreept is dat hier het goed verworven wordt met gemeenschappelijke gelden. Het is maar door nadien eigen gelden in het gemeenschappelijk vermogen terug te storten dat de wederbelegging effectief wordt. Eigenaardig wel, deze „terugbetaling” aan het gemeenschappelijk vermogen met behulp van eigen goederen; juridisch een grote nieuwigheid t.a.v. de vroegere traditionele principes.

De wet en de voorgeschiedenis ervan laten m.i. geen twijfel bestaan over het ogenblik waarop het verworven goed eigen wordt; vanaf de terugbetaling. En hier treedt dus geen retroactiviteit op. Daarmee is ook uitgemaakt dat, als de terugbetaling niet of niet in voldoende mate plaats vindt, het goed gemeenschappelijk blijft. Vergoeding zal later optreden indien eigen goederen eraan werden besteed.

(41) Verslag Hambye, blz. 35.

Minder zekerheid levert ons de tekst nopens de vraag of bij de aankoop een echtgenoot alleen kan optreden. De tekst „De echtgenoot die een onroerend goed verkrijgt...” suggereert zulks. Maar hier zou men dan een probaat middel kunnen vinden om toch, alleen, onroerende goederen voor de gemeenschap aan te kopen, zulks in strijd met de bestuursregeling terzake (art. 1418) dat het akkoord van beide partners eist.

Het zou volstaan gewoon de voorziene terugbetaling aan de gemeenschap niet te doen!... Indien men aanneemt dat één der echtgenoten alleen de verwerving niet kan doen — wat ik denk, want in artikel 1403 wordt niet uitgemaakt of de echtgenoot de aankoop alleen kan doen, zodat de gewone regelen inzake bestuur van artikel 1418 van toepassing blijven, d. w. z. dat de instemming van de partner nodig is — staat aan die partner de vordering tot nietigverklaring van artikel 1422 ter beschikking, maar dat artikel eist dat de vordering wordt ingesteld „binnen een jaar na de dag waarop de handeling van de andere echtgenoot ter kennis is gekomen van de eiser”! Hoe de regeling van deze termijn en de terminus a quo combineren met de twee jaar waarover artikel 1403 de echtgenoot laat beschikken? Maar één oplossing, m. i. : de termijn van verval van artikel 1422 kan maar aanvangen na het einde van de genoemde twee jaar voorzien voor de terugbetaling. Pas vanaf dat ogenblik staat immers vast dat het om een vernietigbare handeling gaat.

2. DE ROERENDE WEDERBELEGGING

31. In artikel 1404 wordt de vroegere uitbreiding door rechtspraak en rechtsleer van de wederbelegging in roerende goederen bevestigd. Maar hier is nu geen verklaring meer vereist. Het zal volstaan te bewijzen dat de aankoop met eigen gelden gebeurde en hiertoe gelden de verder aangegeven bewijsmiddelen: zo zal de opeenvolging van boekingen inzake verkoop en nadien aankoop op een zelfde rekening een voldoende vermoeden van wederbelegging kunnen vestigen.

32. De „vervroegde” wederbelegging wordt niet voorzien voor roerende goederen. Maar zoëven werd al gesteld dat het hierbij eerder gaat om de vraag naar de herkomst van de gelden voor de aankoop. Quid, indien hier eigen gelden, plus gemeenschappelijke gelden werden aangewend? Zal men ook hier niet het criterium van de vorige artikels mogen aanwenden: wanneer de prijs voor meer dan de helft van eigen gelden voortkomt, zal het verworven goed eigen zijn; in het andere geval zal het gemeenschappelijk zijn; met telkens de mogelijkheid van latere vergoeding? Ik denk van wel(42).

(42) Met CASMAN en VAN LOOK, III/3, 11.

Dit is dus de wederbelegging in haar nieuwe vorm. Zij is steeds facultatief. Zij is thans de beslissing van elk der echtgenoten afzonderlijk. Preventieve bedingen in het huwelijkscontract om haar verplichtend te maken zijn dus niet meer nodig.

HOOFDSTUK 5

BEWIJSREGELING

33. Het bewijsprobleem dat voorheen bij wettelijke gemeenschap gemakkelijk op te lossen was, is nu in al zijn scherpte gesteld, vermits nu ook roerende goederen eigen kunnen zijn.

Het kreeg dan ook de bijzondere aandacht van de wetgever (art. 1399, 2° en 3° lid).

Het weze herhaald, als uitgangspunt, dat het eigen karakter van de goederen moet bewezen worden. Zoniet worden zij geacht gemeenschappelijk te zijn.

Tussen echtgenoten kan het bewijs door alle middelen geleverd worden, met inbegrip van getuigenissen en vermoedens en zelfs van algemene bekendheid.

Ten aanzien van derden is men natuurlijk strenger, maar in elk geval veel soepeler dan vroeger toen in beginsel nog een authentieke akte werd geëist. Naast dergelijke akte wordt nu ook rekening gehouden met de vele vormen van quasi-authenticiteit⁽⁴³⁾ die de nieuwe maatschappelijke evolutie heeft aangebracht: titels met vaste dagtekening, bescheiden van een openbare dienst of vermeldingen in regelmatig gehouden of opge maakte registers, bescheiden of borderellen door de wet opgelegd of door het gebruik bekrachtigd.

Voorbeelden van dergelijke bescheiden: betalingsbewijs van kijk- en luistergeld m.b.t. eigendom van een T.V.-toestel bv., van de verkeersbelasting m.b.t. de eigendom van een auto⁽⁴⁴⁾, vermeldingen in een spaarboekje, een in een regelmatig bijgehouden boekhouding voorkomende persoonlijke rekening, een aangifte van nalatenschap, postrekening- of bankuittreksels, aankoopborderellen van beurswaarden, facturen; niet echter gewone onderhandse akten, tenzij zij vaste datum hebben⁽⁴⁵⁾.

(43) BAERT, *art. cit.*, blz. 16.

(44) CASMAN en VAN LOOK, III/2, 7; zij gaan hiermee wel wat ver m.i. door dergelijke documenten te rangschikken onder „bescheiden van een openbare dienst”.

(45) Verslag Baert, blz. 12.

Artikel 2279 — bezit geldt als titel — kan hier ook aangewend worden (46), tenminste indien het bezit aan de bekende vereisten van art. 2229 voldoet; het moet zijn voortdurend, onafgebroken, ongestoord, openbaar, niet dubbelzinnig, als eigenaar: het zijn in de praktijk misschien wat veel voorwaarden. In elk geval heeft de toepassing van het artikel de omkering van de bewijslast tot gevolg; de derden kunnen dan wel het tegenbewijs leveren.

Hoe uitgebreid ook, de opsomming lijkt wel limitatief te zijn en in geen geval getuigenissen, vermoedens en algemene bekendheid te includeren, vermits van deze bijzondere melding is gemaakt in de bewijsregeling tussen echtgenoten.

Zou men in het huwelijkscontract vermoedens van eigendom kunnen opnemen bv. inzake gelden of effecten die voorkomen op een afzonderlijke rekening? Ik meen van wel, zeker inzake het bewijs tussen echtgenoten, maar ik denk ook t.a.v. derden (47).

Zoals hoger reeds gezegd, schept de regeling van artikel 218 inzake de deposito's op zichzelf geen vermoeden van eigendom.

34. De bewijsregeling m.b.t. geërfde of bij schenking of legaat ontvangen goederen is dezelfde als die m.b.t. de goederen daterend van voor het huwelijk.

Zij geldt niet voor de goederen en rechten waarvan het persoonlijk karakter uit de aard zelf van het goed blijkt en waarvoor dus geen ander bewijs nodig is (48).

(46) Verslag Hambye, blz. 30.

(47) Anders, CASMAN en VAN LOOK, III/2, 8, met verwijzing naar De Page.

(48) Art. 1399, 2e lid, *a contrario*; Verslag Hambye, blz. 32, i.v.m. de goederen en rechten opgesomd in art. 1407.